

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфацэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалтэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэпстэу кърал згохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щылагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкIэ.

Цыф Фэшгуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэпстэу Джэпсалтэ

Дунэпстэу Кърал Згохъэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэфэсым егъэIу;

Дунэпстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи згохъэныгъэ;

мы джэпсалтэр сыдигъуи янэгу кIагъэтыз, мыщ кышыхъытэрэ цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэIэ зэрэтырагъэтырэм, фашырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукIэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кIоцIхэми дунэпстэуми кIо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшхъэпэзэ мы згохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялэпкъхэри, яунашъо кIагъэтырэ нэмыкIрэ къралмэ ялэпкъхэри кызэкIиубытэу, дунэпстэум и тэдэрэ чIапIи мы цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу цызэрагъэкIоным, цагъэцэкIэным фэкъудынхэу,

цыф фэшгуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэпкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэпстэу джэпсалтэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шхъэфитэу, ялътэныгъэрэ яфэшгуашэхэмрэкIэ зэфэдэу къалъфы. Акъыlrэ зэхэшIыкI гъуазэрэ ялэшъы, зыр зым зэкъош зэхашIэ аздагу дэлъэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалтэм хэт цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшхъэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылфыгъэ-хъулыфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыIыгъ диным, политичнэ е нэмыкIрэ еплъыкIэу иIэм, лъэпкъэу е цыф купэу кызыхэкIыгъэм, мылкъоу иIэм, кызыщальфыгъэм емылътыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкIотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкIэу, кърал шхъэфити, нэмыкIым иунашъо кIэти, зышхъэфитыжъыныгъэ (автономие) зимыIи, нэмыкIрэу зы шхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ къралым ицIыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашы хъуцтэл зыщыщ къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэпстэу къралхэм аздагу щыриIэ статусым кыыхэкIэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшгуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылIэу плъытэ е пщIылыпIэ ибгъэты хъуштэп, сьд фэдэ шIыкIэуи пщылыгъэр, пщылI щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлIэ хъуштэп, жъалымыгъэкIэ, цIыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулъиин фэдэкIэ удзекIо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуштэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чIапIи цIыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи къэрал хабзэм ипашъхъэ пщызэфэд ыкIи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ IофшIашъохэми, ащ фэдэ IофшIашъомэ сьд фэдэуи атегъэгущонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI хабзэ шъхъэIэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цIыф фэшъуашэхэр зыукъорэ IофшIашъо къызехъулэкIэ фитыныгъэ зиIэ ухыякIохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи лажъэ имылэу аубыти, агъэтыси, егъэзыгъэкIэ нэмыкIрэ чIапIэ афи хъуштэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкIи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукIэ зыми шIомылIыкIэу, зыми иунашъо кIэмытэу, зыми имытелхъэу щыт ухыякIо шъхъэфит псэфитыр зэфагъэкIэ ыкIи нафэу иIоф ригъэплгынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шIэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цIыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыгъо нафэм икIэхуэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкIэ хыеу къалъытэ, мыхыашъо къыраплгъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуштэп, зешIэ лъэхъаным къэрал хабзэкIэ е дунэепстэу хабзэкIэ шIэпхъэджагъэу амылгытэщтыгъэ зы Iоф зеришIагъэм е ышIапхъэу къащыхъу горэ зэримышIагъэм къыхэкIыкIэ. Хэти шIэпхъэджагъэ зешIэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуштэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи и гъэшIэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашIэхэрэ шIыкIэхэм шъхъэусыгъончъэу зыри къыхэлэбэ хъуштэп, инапэ, ыцIэ къеIусэ хъуштэп. Хэти фитыныгъэ иI мыщ фэдэ къыхэлэбэныгъэхэм къэрал хабзэкIэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI зы хэтрэ зы къэралы ичIыналъэ шъхъэфитэу щызекIонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкIынэу ыкIи икIэрыкIэу къыгъээзэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые кыраханэу зыхъурэм, нэмыкІрэ кърал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзынэу амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІапхъэджагъэхэм е дунэепстэу кърал згохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгъэр ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ зы къралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цыфи зицІыфэу щыт къралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъутгъэ хэтрэ бзылфыгъи хулыфыгъи фитыныгъэ иІ кызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къралым е динэу ылыгъым кыхэкІэу зы пэрыогъуи кыфэмыуцоу, фитэу кыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэщэн-зэдэкІоным фэгъэхыгъэ зэзэгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми къралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ ежъм иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылкъу зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цыфи шъхъэусыгъончъэу имылкъу кыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылгъэоу аригъэшІэн, ыгъэзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми къымыгъэгумэкІынэу, къралыгъо гъунапкъэхэм ямылгытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъогукІи кылытыхъон, кыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зео-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхищэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежъм е фитэу кыыхыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ икърэли цІыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшъхъэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшъхъэтетныгъэм илгъабжъэр къралым и цІыф жъугъэм ишІоигъоныгъэ ары. А шІоигъоныгъэр кърэнафэ шгъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шъхъэфит-псэфитэу кызэрэгъэлгъэгъошъуцт

нэмыкIрэ шIыкIэхэу, зыныбж икIугъэ цIыф пстэуми афызIухыгъэу, яIэIэтхэми зэфэдэ кIуачIэ яIэу, пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ къытырагъэзэжъырэхэмкIэ.

22-нэрэ пычыгъу

ЦIыф жъугъэм зэрэщыщым елгытыгъэу хэтрэ цIыфи социалнэ къэухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кIуачIэкIэ е къэралыгъомэ язэдэлэпыIэкIэ ыкIи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкIэрэ иамалхэмрэ ялгытыгъэу хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI инапэрэ ицIыфыгъэрэкIэ гупсэфэу зэрэзиужьын ылгъэкIыщт экономикэ, социалнэ ыкIи шIэнхабзэ IофкIэ зыфэныкъощт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI лэжъэнэу, фитэу иIоф къыхыхынэу, зэфагъэкIэ ыкIи фэшIу амалхэмкIэ лэжъэнэу ыкIи Iофынчъагъэм къыщаухъумэнэу.
2. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI зэхэдзынчъэу зэфэдэ Iоф фэшI зэфэдэ уасэ къыратынэу.
3. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежъыри иунагъуи цIыфым фэшъошэн псэукIэ иIэу зыгъэпсэун, ищыкIагъэ хъумэ зылыIэсышгъунэу щыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкIэ кIэгъэпытагъэу зы псэукIэ амал къэзытын зылгъэкIынэу зы лэжъэпкIэ фэшIу къыIэрыхъэнэу.
4. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежъы ишIуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхичъэнэу, ащ фэдэ зэхэщагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI зигъэпсэсфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэгъу пIалъэ цIыф фэшъуашэ шапхэм итэу къыфагъэпсынэу, пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ илэжъапкIи къыратызэ гъэпсэфакIо дэкIынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежъыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иIэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкIи медицинскэ IэпыIэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иI, Iофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лыгъобагъэ, шъуззбагъэ, жъыгъэ ыкIи ежъым имыIэшIагъэ Iофыгъомэ къахэкIэу амалынчъагъэ, тхъэмыкIагъэ къылыгъэу щытмэ къаухъумэнэу.
2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яI ялыеу къыкIэлтыпллынхэу, къыдэлэпыIэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлI-зэшъуз ибынэуи земышгъэхъгъусэмэ къальфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшгъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахъ макIэмэ пэублэ ыкIи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыIэнкIэ амал имыIэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкIи IэшIагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэлухыгъэщт. Апшъэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэлухыгъэу щытын фае ежъым исэнауш (талант) елгытыгъэу.
2. Гъэсэныгъэр цIыфым ицIыфыгъэм икIоу зыригъэужьыным фэшIоу гъэпсыгъэу ыкIи цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шгъхьалэхэмрэ афашIырэ уасэр, лгъытэныгъэр ыгъэлгъэшыным, кIигъэпытэным фэунэтIыгъэу щытын фае. Гъэсэныгъэм цIыфхэр ригъэгущIун фае расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулгытэ, зэгурыIо, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлгынэу ыкIи мамырныгъэр къыухъумэным пае Дунэепстэу Къэрал Зэгъохъэныгъэм ригъэкIокIыр лъэжъыгъэм зыригъэужьэу щытын фае.
3. Сабиймэ арагъэгъотыщт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иI цIыф жъугъэ шIэнхабзэ псэукIэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжъэнэу, гъуазджэр зыфигъэшгъхъэпэнэу, шIэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнэу ыкIи ар зыфигъэшгъхъэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иІ ежым кыгъэшІыгъэ шІэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ ІэшІагъэхэм мылъкоу, пкІэу, уасэу, лъытэныгъэу кыапаклорэр кыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм кышщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцкІэшъунэу зы социалнэ ыкІи дунэепстэу гъэпсыкІэ системэ щыІэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежыи ицІыфыгъэ фитэу ыкІи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цІыф жъугъэми къэралми фишІэжын фаеу пшгъэрылхэр иІэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшгъапэ ыкІи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукІэ, нэмыкІми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ кыафегъэшІыгъэн ыкІи демократичэскэ цІыф жъугъэм зэдыриІэ шэнхабзэр (этикэр), цІыф жъугъэ гъэпсыкІэр, щыІакІэр егъэшІокІоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшІэу къэрал хабзэкІэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытыщт.

3. Сыдэушщтэуи орэхъу, мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшгъхэпэ, зепхъэ хъушщтэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурылх-гурышІэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимышщтэу, апэшІыекІоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм кыыхуыбытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаІо хъушщтэп мыщ кышщІотыкІыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыІэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыры фитыныгъэ риты фэдэу.
